

آثار و کارکرد های فردی و اجتماعی نماز

نوی

سند: مرضیه امین الاسلامی¹

چکیده:

نماز، رکن اصلی دین است و باید اصلیتین جایگاه را در زندگی مردم داشته باشد. حیات طیبه انسان در سایه حاکمیت دین خدا، به برکت نماز حاصل میشود. و نماز در حقیقت پشتوانه مستحکم و ذخیره‌ی تمام نشدنی در مبارزه‌ی است که آدمی با شیطان نفس خود و شیطانهای قدرت، همیشه و در همه حال دارد. هیچ وسیله‌ای مستحکم تر و دائمیتر از نماز برای ارتباط دائمی انسان با خدا نیست، بنابراین با توجه به اهمیت و اهداف نماز، این مقاله به روش توصیفی تحلیلی با استفاده از منابع مکتوب به تاثیر و کارایی نماز در زندگی فردی و اجتماعی مردم به صورت دسته بندی شده و مبسوط میپردازد. حاصل آنکه آثار فردی نماز که موجب قرب معنوی، بازدارندگی از گناه، آمرزش گناه و ازکارآیی فردی آن، ازدو جنبه جسمی (محور زمان بندی، نظافت، نظم، تحرک، جهت گیری) و روحی (ارتقاء روح انسان، آرامش بخشی، توکل، فکر در طبیعت، تمرکز، نزول برکت) مورد بررسی قرار گرفته است و از آثار اجتماعی نماز نیز می توان استقامت، اتحاد، آگاهی سیاسی را مطرح نمود و از لحاظ کارکرد اجتماعی مواردی همچون وحدت و انسجام، بصیرت سیاسی، شناخت حق و موقعیت، دشمن شناسی پرداخته شده است.

کلیدواژه:

¹ مرضیه امین الاسلامی، کارشناسی ارشد (سطح سه)، رشته تفسیر و علوم قرآن، بابل، ایران، amineslami9876@gmail.com 09378001946

اهمیت و اهداف و آثار و کارکردهای فردی و اجتماعی نماز

مقدمه

در این مقاله سعی شده است به روش توصیفی تحلیلی با استفاده از منابع مکتوب به تبیین اهمیت و اهداف نماز و تاثیر آن در زندگی فردی بپردازد تا کارایی آن را در دو جنبه جسمی و روحی مورد اهتمام قرار دهد و نیز به تاثیر نماز در زندگی اجتماعی مردم نیز پرداخته و تا حدی کارکردهای اجتماعی آن را به صورت به طور مبسوط دسته بندی نماید.

البته کتابها و مقالات زیادی در مورد نماز نگاشته شده که بعضا به طور پراکنده به تاثیر یا کارکردهای نماز پرداخته اند اما تاثیر و کارایی نماز را در زندگی فردی و اجتماعی مردم به صورت تقسیم و دسته بندی شده ارائه نکرده بودند لذا در این مقاله سعی بر انجام امر شد.

نماز، زیباترین تجلی بندگی و خدای یکتاست. زبان با ذکر و قرائت، قلب با خشوع و فروتنی و بدن با رکوع و سجود، یاد و نام معبود را متجلی ساخته است. نماز، آرامش و نشاط را به جانها هدیه می‌کند: «أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ» (سوره رعد/آیه 28)

مهم‌ترین عبادت الهی است که اگر قبول شود، دیگر اعمال نیز قبول می‌شوند و اگر پذیرفته نشود، دیگر اعمال نیز پذیرفته نخواهند شد: «فَإِنْ قُيِّلَتْ قَبِيلٌ سَائِرُ عَمَلِهِ وَإِذَا رُدَّتْ رُدَّتْ عَلَيْهِ سَائِرُ عَمَلِهِ». (محمد بن حسن حرعاملی، 1409ق؛ ج 4؛ ص 34)

همچنین درباره اهمیت نماز فرموده‌اند: إِذَا قَامَ الْمُصَلِّي إِلَى الصَّلَاةِ نَزَلَتْ عَلَيْهِ الرَّحْمَةُ مِنْ أَعْتَانِ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَ حَفَّتْ بِهِ الْمَلَائِكَةُ وَ نَادَاهُ مَلَكٌ لَوْ يَعْلَمُ هَذَا الْمُصَلِّي مَا فِي الصَّلَاةِ مَا انْفَعَلَ. (محمد بن حسن حرعاملی، 1409ق؛ ج 4؛ ص 32)

زمانی که نمازگزار به نماز می‌ایستد، رحمت الهی بر او از اطراف آسمان به اطراف زمین نازل می‌گردد و ملائکه او را احاطه می‌نمایند و فرشته‌ای او را صدا می‌کند. اگر نمازگزار می‌دانست چه پاداشی در نماز است، آن را رها نمی‌کرد (پایگاه اطلاع رسانی بلاغ، گروه تولید محتوی معاونت فرهنگی و تبلیغی، 1400، ص 1)

اهداف نماز

در نماز راز و رمز و اهداف چندی نهفته است و بدون آن که نماز در قالب و زمان خاص انجام شود آن اهداف تامین نمی‌شود

الف- یاد و ذکر خدا، زیرا انسان موجود فراموش کاری است بنابراین هر چند ساعت یکبار، با خواندن نماز، خدای سبحان را یاد کرده و متذکر وجود لایتنه‌های او می‌شود.

ب- یکی دیگر از اهداف نماز، جلوگیری از فحشا و منکرات است وقتی انسان متذکر خدا بود و خدا را مراقب خویش دید، قهرا از انجام گناه و منکرات شرم و حیا میکند. به گونه‌ای که در آیه 45 سوره عنکبوت آمده است "ان الصلاة تنهى عن الفحشاء والمنکر"

ج- عبودیت و خشوع و خضوع در پیشگاه مقام ربوبیت؛ به طور مودب ایستادن، رکوع کردن جبین بر خاک ساییدن، سجده و نشستن دو زانو و... همه نشانه‌های خضوع است. و این حقی است از خدای سبحان که هر انسانی موظف به ادای آن است.

د- تشکیل جماعتها، ویل دورانت می نویسد: با کمی دقت میتوان دریافت که در سایه همین جماعتها و جمعها است که انسجام و اتحادی در اقشار مختلف ایجاد میشود و در سایه آن برکات و ارزشهایی وجود دارد. از کارهای عمرانی یک منطقه گرفته تا راه حل سایر مشکلات افراد و جامعه.

ه- شادابی روح انسان_ نماز در ساخت روح انسان، همان نقشی را ایفا میکند که نرمش و ورزش در ساخت جسم ایفا میکند تا به تدریج سلامت و شادابی روح انسان در سایه یاد حق احراز گردد. (مجتبی کلباسی، پاییز، 1390 ص 15، 16)

از آنجایی که هیچ وسیله ئی مستحکمتر و دائمی تر از نماز برای ارتباط میان انسان با خدا نیست، ورکن اصلی دین است باید اصلی ترین جایگاه را در زندگی مردم داشته باشد. لذا شایسته است به آثار و کارکرد های فردی و اجتماعی نماز به طور منسجم و دسته بندی شده پرداخته شود، تا بیش از پیش مورد اهتمام قرار گیرد.

آثار نماز

تجلی روح عبودیت و بندگی و ایستادن در جایگاه نیایش در نمازگزار، مهم ترین اثری است که دل و جان آدمی را با آفریننده هستی مرتبط می کند. انسان در پرتو این نورانیت، به آثار دیگری دست پیدا کند که به برخی از آنها اشاره می شود

الف. آثار فردی

۱. قرب معنوی

نماز موجب قرب معنوی است؛ به همین دلیل قصد قربت، از واجبات اصلی در آن است؛ چنان که امام رضا (علیه السلام) فرموده است: «نماز، انسان های باتقوا را در جوار قرب الهی قرار می دهد». (کلینی، 1375 ش، ج 3، ص 265)

امام صادق (علیه السلام) در پاسخ به این سؤال که بافضیلت ترین و محبوب ترین عملی که به وسیله آن بندگان به خداوند نزدیک می شوند چیست، فرمود: «مَا أَعْلَمُ شَيْئًا بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ أَفْضَلَ مِنْ هَذِهِ الصَّلَاةِ أَلَّا تَرَى أَنَّ الْعَبْدَ الصَّالِحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ (عَلَيْهِ السَّلَام) قَالَ وَ أَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا؛

بعد از معرفت الهی، از نماز بافضیلت تر سراغ ندارم. مگر نمی بینید بنده صالح، عیسی (علیه السلام) فرمود خداوند تا زمانی که زنده ام، مرا به نماز و زکات سفارش کرده است». (همان، ص 264)

2 بازدارندگی از گناه

پاک زیستن و عدم ارتکاب زشتی هاست؛ چنان که قرآن به صراحت می فرماید: «إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ (عنکبوت، 45) نماز از زشتی ها و منکرات باز می دارد».

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نماز را به چشمه آب گرمی تشبیه فرمود که مقابل در خانه مردی باشد و شبانه روزی پنج مرتبه خود را در آن بشوید، آیا بر بدن چنین کسی چرک و کثافتی باقی خواهد ماند؟

ممکن است گفته شود چگونه نماز انسان ها را از منکرات و زشتی ها باز می دارد، در حالی که بسیاری از نمازگزاران این چنین نیستند. در پاسخ باید گفت مقصود از ذکر تنها گفتن با زبان نیست؛ بلکه یاد خدا به هنگام اطاعت و معصیت است

۳. آمرزش گناه

خداوند درباره آمرزش گناهان به وسیله نماز فرموده است: «وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَ رُفْعًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُدْهِبَنَّ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّاكِرِينَ؛ (هود/ 114)

در دو طرف روز و اوایل شب نماز را برپا دار؛ چرا که حسنات، سیئات و بدی ها را از بین می برند». مقصود از حسنات که از بین برنده بدی هاست، به قرینه جمله «أَقِمِ الصَّلَاةَ»

می‌تواند نماز باشد(پایگاه اطلاع رسانی بلاغ، گروه تولید محتوی معاونت فرهنگی و تبلیغی، 1400، ص2)

بنابراین، فضیلت و کمال انسان از نماز خواهد بود؛ زیرا نماز بسیاری از فضایل را برای انسان تحصیل و بسیاری از رذایل را برطرف می‌کند. نماز کوثری است که انسان را تطهیر می‌کند. (عبدالله جوادی آملی، 1390، ص115)

کارکرد فردی نماز

الف) جسمی

نماز با حضور و توجه، نمازی که از یاد و ذکر سرشار است، چنین نمازی انسان را از پوچی و بی‌هدفی وضعف می‌رهاند و به او همت و اراده و هدف می‌بخشد

1. نماز محور زمان بندی

در آیه 58 سوره نور قرآن به نونهالانی که هنوز به تکلیف نرسیده اند می‌فرماید: هرگاه خواستید وارد اتاق والدین شوید باید در سه وقت با اجازه وارد شوید: اول قبل از نماز صبح دوم: بعد از نماز عشاء و سوم: هنگام ظهر که انسان معمولاً لباسهای خود را برای استراحت در می‌آورد.

زمان بندی اجازه فرزندان بر اساس نماز صبح و عشاء شده است، بنابراین تقید به نماز محور زمان بندی مان قرار می‌گیرد. به اینکه ساعات جلسات ما نیز این چنین باشد مثلاً ملاقات ما بعد از نماز مغرب یا عشاء یا قبل از نماز ظهر باشد.

2. نماز و نظافت

قبل از نماز باید وضو گرفت و انجام وضو برای تمیزی بدن از هرگونه آلودگی مانند گرد و خاک، میکروب‌ها و غیره ضروری است. فردی که وضو می‌گیرد باید دستها، دهان، بینی، از آرنج هر دو دست تا انتهای انگشتان، مسح روی سر و دستها را بکشد تا در بالاترین سطح بهداشت قرار بگیرد. همچنین بسیاری از مسلمانان برای خواندن نماز بدن خود را معطر می‌کنند.

نماز گزار باید لباس و بدنش پاک باشد، اگر ذره‌ای از نجاسات به بدن یا لباس او باشد نمازش باطل است (غیر از موارد استثنایی) نمازگزاری که می‌داند هر رکعت نماز بامسواک، برابر با هفتاد رکعت است مسواک را رها نمی‌کند.

نمازگزاری که می‌داند باجنابت نمازش باطل است به فکر غسل می‌افتد و غسل او را به فکر ساختن حمام می‌اندازد و وجود حمام رابطه او را با شستشو زیاد می‌کند. پس نماز مسبب پاکیزگی و نظافت است.

3. نماز و نظم

در زمان بندی نماز، درمنظم بودن صف‌های نماز جماعت، در با هم سجده رفتن، با هم نشستن، با هم قیام کردن، با هم سکوت کردن، با هم دعا کردن، جلو و عقب نیفتادن، قبل از وقت نماز نخواندن، نماز را به خارج از وقت نسپردن، در همه اینها سیمای نظم و حساب را مشاهده می‌کنیم، که با انجام آن حداقل در هر روز پنج بار موجب می‌شود در کارهایمان نیز نظم جاری و ساری گردد.

4. نماز و تحرک

اسلام از مردم تحرک و هیجان معنوی می‌خواهد شعار «عجلوا بالصلوه» و «فاسعوا الی ذکرالله» یعنی باید هنگام نماز با صدای مقدس اذان در جامعه مسلمین، تحرک و تصمیم

خاصی را به وجود آورد، باید کارها تعطیل، تفرق‌ها تبدیل به وحدت، غفلت‌ها تبدیل به ذکر و یاد خدا شود، اینگونه مسلمان با بصیرت مقید به نماز با نشاط و یویابی زندگی می‌کند.

5. نماز وجهت‌گیری

نماز گزار باید روبه قبله بایستد، هر شبانه روز باید جهت و خط خودش را مشخص کند، قبله او باید ساده و پاک باشد، قبله و جهت او را باید خداوند تعیین کند نه خودش و نه طاغوت‌ها، قبله رمز شناسائی مسلمین از دیگران است از این جهت به مسلمین «اهل قبله» می‌گویند، مسلمان با هر سلیقه و تفکر و از هر نسل و نژادی، باید جهت واحدی داشته باشند. کسی که جسم خود را رو به خانه خدا کرد آمادگی آنرا پیدا می‌کند که قلب و روح خود را متوجه صاحب‌خانه کند و جهت‌گیری‌های نادرست در امان می‌ماند و تحت تاثیر طاغوت‌های درون و بیرون قرار نمی‌گیرد. (محسن قرائتی، 1371، صص 74-76)

ب) روحی

نماز ستون دین و رکن اصلی آن است «الصلاه عمود الدین» و دائما روح را با خداوند رحمان و صفات نیکوی او مرتبط می‌سازد. و این ریشه هر خیر و سعادت است (مجتبی کلباسی، 1390، ص 53)

1. ارتقاء روح انسان

انسان در نماز خداوندی را حمد و ستایش می‌کند که تمام هستی را تربیت می‌کند. سرچشمه تمام رحمت‌ها و برکات است و مالک روز قیامت است کسی که حمد و ثنای خود را نثار این وجود مقدس با این خصوصیات می‌کند هرگز حاضر نیست برای هر چیز پست و جزئی و در برابر هر قدرت ناچیزی ستایش کند.

بنابراین ثنای او به ما آنچنان روح بزرگی می‌دهد که دیگر حاضر به ثنای دیگران نمی‌شویم و این روح بزرگ را از نماز و حمد می‌توان تحصیل کرد. (محسن قرائتی، 1371، صص 59-60)

2. آرامش بخشی

«همانا با یاد خداوند دل‌ها آرامش می‌یابد» سوره رعد، آیه 28

اصولا یاد خدا مایه حیات و آرامش دل‌ها است و هیچ چیز چنین آرامشی را ایجاد نمی‌کند. بسیاری از دانشمندان علوم روانی و روان‌پزشکان، به این نکته پی برده‌اند که دعا و برپا داشتن نماز و اعتقاد محکم به خداوند و دین، نگرانی، تشویش، یاس و ترس را - که موجب بسیاری از بیماری‌های روحی است - برطرف می‌سازد. (مجتبی کلباسی، 1390، ص 54)

بهترین راه آرامش، توجه به مالکیت الهی و یاد قیامت است «مالک یوم الدین».

قرآن کریم پس از مژده به صابران، در وصف آنها می‌فرماید: «آنها کسانی هستند که به هنگام رویارویی با ناملازمات می‌گویند: **إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ**»؛ (بقره 156) ما مملوک خداییم و به سوی او باز می‌گردیم» این مسأله، نهایت آرامش برای آنهاست؛ زیرا فردی که خود و همه وابستگی‌اش را در ملکیت خدا می‌داند، از اینکه مالک اصلی آنچه را به او بخشیده، باز پس گرفته است؛ دچار نگرانی نمی‌شود؛ زیرا ایمان دارد که مالک هستی حق دارد هر گونه مایل است در ملک‌اش تصرف کند. (پایگاه اطلاع‌رسانی بلاغ، گروه تولید محتوی معاونت فرهنگی و تبلیغی، 1400، ص 2)

در نماز بارها آیه مبارکه «بسم الله الرحمن الرحيم» را بر زبان جاری و به خود تلقین می کنیم. حرف «باء» در بسم الله رمز استمداد و توکل است، بایاد او شروع کردن نشانه آن است که از قدرت او کمک بگیریم، به او توکل کنیم، وابسته به او نه به دیگران، نه قدرت ها و نه بت ها

4. فکر در طبیعت

نماز تنها یک توجه قلبی نیست، عملی است همراه با مردم و با بهره گیری از طبیعت و با علم و آگاهی، باید به آسمان نگاه کرد تا وقت نماز را شناخت، به ستارگان نگریست تا قبله را شناخت، به آب توجه کرد تا پاک و مطلق و حلال و تمیز باشد، به خاک دقت کرد تا برای سجده و تیمم شرائط لازم را داشته باشد.

در اسلام فکر در طبیعت بزرگترین عبادتهاست، قرآن نسبت به تسبیح و نماز ساکنان آسمانها و پرندگان می فرماید: «کل قد علم صلواته و تسبیحه» و در جای دیگر می فرماید: «حتی تعلموا ما تقولون» نماز آگاهانه است و می فرماید: در حال مستی نماز نخوانید تا بدانید چه می گوئید.

اگر می گویند عبادت عالم از عابد بهتر است به همین دلیل است. (محسن قرآنی، 1371، صص 54-55، 59، 61)

5. تمرکز

توجه و تمرکز-که از شرایط مهم نماز است-وسیله ای برای پرورش و تمرین حضور ذهن و تمرکز حواس است که در زندگی بسیار حائز اهمیت بوده و بیشتر موفقیت های انسان، در نتیجه همین تمرکز فکر و توجه کامل و حضور ذهن است: «به راستی مومنان رستگارانند کسانی که در نمازشان خشوع می ورزند» سوره مومنون آیه 1، 2

سپاسگزاری از خدا (نماز) خود انگیزه ای محکم برای افزایش معنویت است که روح و روان انسانی را متعالی می سازد (مجتبی کلیاسی، 1390، ص 55)

6. نزول برکت

از امام صادق (سلام اله علیه) نقل شده که اگر خداوند سبحان بخواهد برکتی به انسان مرحمت کند، آن را در بهترین حال عطاء می فرماید. و بهترین حالت در محراب بودن و در جنگ با دشمن درونی بودن است. به عنوان مثال، خدای متعال اگر به ذکر یا، یحیی را مرحمت کرده در حال عبادت این بشارت به او داده شده است. (عبدالله جوادی آملی، 1390، ص 113)

آثار اجتماعی نماز

یکی از ویژگی های احکام عبادی در دین مبین اسلام، هماهنگی آنها با تکالیف اجتماعی است. تشریح نماز به جماعت، بیانگر این است که نماز که در صدر عبادات است؛ با حضور اجتماعی هم آغوش و همراه است. به دلیل همین رابطه وثیق نماز با تکالیف اجتماعی است که قرآن به مسلمانان تعلیم می دهد در صحنه نبرد نیز نماز را با کیفیت خاص خود انجام دهند؛ در حالی که سلاح و ابزار دفاعی را به همراه داشته باشند (نساء 102)

و همراه فرمان به نماز، امر به معروف، نهی از منکر و صبر را یادآور می شود. (لقمان/17)

در راستای همین نظام هماهنگ است که بعد از انجام نماز جمعه، به متفرق شدن مردم در زمین و مشغول شدن به کارهای روزانه برای به دست آوردن فضل خداوند توصیه نموده است و منظور از طلب فضل الهی بعد از نماز جمعه در گستره عام خویش می تواند کسب روزی، عیادت مریض، تلاش در برآوردن حاجت مسلمان، دیدار برادران دینی، حضور در مجلس علم و مانند آن بوده باشد (سید محمد حسین طباطبائی، 1417ق، ج 19، ص 274)

1. استقامت

امام صادق (علیه السلام) فرموده است: «هر وقت امری و پیشامدی، امام علی (علیه السلام) را به وحشت می‌انداخت، بر می‌خاست و به نماز می‌ایستاد و می‌فرمود: **اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ**؛ از صبر و نماز کمک بگیرید» (محمد بن یعقوب کلینی، 1375 ش، ج 3، ص 480)

2. اتحاد

نماز جلوه زیبای همبستگی صفوف مؤمنان است. نمازگزار در قرائت سوره حمد، مؤمنان را در کنار خویش می‌بیند و در نیایش با خدای یکتا می‌گوید تنها تو را می‌پرستیم و تنها از تو یاری می‌جوییم. ما را به راه راست هدایت کن (فاتحه/5,6)

و در پایان نماز به همه بندگان صالح سلام می‌فرستد **السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ**

تا به این وسیله ارادت قلبی خود را تقدیم آنان کند؛ این در حالی است که به نماز جماعت تأکید فراوان شده و در هر جمعه، به نماز جمعه دعوت شده است که یکی از فلسفه‌های آن افزون بر اظهار بندگی، اتحاد برای انجام کارهای نیک است.

امام رضا (علیه السلام) در فلسفه نماز جماعت فرموده است: «در سایه جماعت و حضور مردم در کنار یکدیگر، مساعدت بر نیکی و تقوا و منجز شدن از بسیاری از معاصی خداوند تحقق می‌یابد» (محمد بن علی صدوق، 1378 ش، ج 2، ص 109)

3. آگاهی سیاسی

یکی از مسائل مهمی که برای هر مسلمان لازم است، شناخت جامعه، فرصت‌ها، تهدیدها و سیاست‌های جهانی است؛ زیرا به فرموده امام صادق (علیه السلام) اشتباهات، بر فرد آگاه به زمان خویش هجوم نمی‌آورد. (محمد بن یعقوب کلینی، 1375 ش، ج 3، ص 265)

یکی از آثار نماز که در نماز جمعه و خطبه‌های آن جلوه زیبایی یافته است، آگاهی مؤمنان به این مسائل است، در این باره حدیث امام رضا (علیه السلام) را که فرمود: خطبه نماز جمعه به این جهت است که نماز جمعه، محل اجتماع همگان است و خدا خواسته است تا امام وسیله و فرصتی برای اندرز دادن به مردم و برانگیختن آنان به اطاعت و بیم دادن از معصیت در اختیار داشته باشد و نیز آنها را از آنچه مصلحت دین و دنیایشان است، آگاه سازد و اخبار و حوادث مهمی که از نقاط مختلف به او می‌رسد و در سود و زیان و سرنوشت آنها مؤثر است، به اطلاع‌شان برساند" (محمد بن حسن حرعاملی، 1409 ق؛ ج 7؛ ص 344) (پایگاه اطلاع رسانی بلاغ، گروه تولید محتوی معاونت فرهنگی و تبلیغی، 1400، ص 2,3)

کارکرد اجتماعی نماز

نماز علاوه بر دارا بودن آثار اجتماعی، دارای کارکردهای پنهانی در امر سیاست است

1. وحدت و انسجام

یکی از کارکردهای پنهان نماز در امر سیاست است. این اثر وقتی تحقق عینی می‌یابد که نمازگزاران نماز را به صورت آیینی و به اشتراک هم انجام دهند. هر چند آنان این عمل را با قصد قربت انجام می‌دهند، اما به تبع، انسجام و وحدت میان مسلمین نیز تحقق می‌یابد. نمازهای جماعت، در محلات، ادارات، سازمان‌ها، نماز جمعه، نماز آیات، نماز استسقاء از جمله اعمال عبادی فردی - جمعی هستند که چنانچه با شرایط اولیه (قصد قربت و عبادت)

صورت گیرد، انسجام و وحدت اجتماعی، یکدلی یا همدلی و تعاون از کارکردهای پنهان آن است

وجه انسجام‌بخشی نماز نیز به این است که در نماز همه با یک شعار، به یک قبله، در یک صف بدون توجه به رنگ، نژاد، زبان و بدون تبعیض به طبقه را به درگاه حضرت حق ایستاده و در مقابل عظمت او با همدلی و خشوع و خضوع تمام قدرت‌های دنیوی را نادیده می‌انگارند و فقط به خدا می‌نگرند. نماد همبستگی نماز جماعت است، اگر همه مسلمانان نمازهای یومیه خویش را در مساجد و محل کار و کسب خویش اقامه کنند، نمادی از همبستگی در جهان اسلام به وقوع خواهد پیوست، به گونه‌ای که سبب وحشت دشمنان را فراهم کرد

2. تعمیق بصیرت سیاسی

بصیرت به معنای درک صحیح از دین و شرایط زمانی و مکانی

حضور مسلمانان در نمازهای جماعت و جمعه به شرط حضور امام جمعه و جماعت آگاه به مسائل روز باعث می‌شود که از راه تشریح شرایط روز و مسائل و مشکلات مسلمانان و موشکافی مسائل بین‌المللی بصیرت سیاسی نمازگزاران ارتقا یابد.

نقش دیگر نماز در تعمیق بصیرت سیاسی اجتماعی این است که مؤلفه‌های اثرگذار در بینش سیاسی و اجتماعی را سامان می‌بخشد، بصیرت سیاسی و اجتماعی بیش از هر چیزی بر مؤلفه‌های همچون بیداری، وقتشناسی، دشمن‌شناسی و موقعیت‌شناسی و حق‌شناسی استوار است که نماز در هر کدام نقش بی‌بدیل دارد

یکی دیگر از خصوصیات نماز این است که سبب از بین رفتن غفلت می‌شود و به بیداری، آگاهی و معرفت انسان به خداوند، محیط پیرامون، اوضاع سیاسی و اجتماعی منجر می‌شود، غفلت‌زدایی نماز می‌تواند تحت تأثیر مستقیم نماز باشد؛ زیرا در نماز اذکار توحیدی و استحکام بخش بیداری و بصیرت وجود دارد، مثلاً اذکار الله اکبر، ایاک نعبد و ایاک نستعین و ... ، روحیه الهی و استقلال‌طلبی را در فرد موجب خواهد شد

ممکن است غفلت‌زدایی بر اثر مراوداتی که در نماز با مؤمنان و پیش‌نماز صورت می‌گیرد، تحقق پذیرد، شاید یکی از حکمت‌های انجام نماز در وقت اصلی نماز، نشانگر این باشد که معمولاً در وقت اصلی نماز، نمازها با جماعت و در مسجد برگزار می‌شود و با بصیرت‌بخشی امام جماعت شایسته، غفلت مؤمنان زوده می‌شود، افزون آنکه می‌توان گفت عدم غفلت از خدا مستلزم توجه به شیاطین از جن و انس و نیفتادن در دام آنهاست و قطعاً شادان سیاسی از جنود ابلیس هستند و در زمره شیاطین قرار دارند

3. شناخت حق و موقعیت

جامعه‌ای که افراد آن شناخت صحیحی از زمان و موقعیت‌شان داشته باشند و به تعبیری درک درست از موقعیت سبب می‌شود که نسل نو در دام سوء استفاده گروهها و احزاب سیاسی قرار نگیرند، نماز در شناخت دهی و در نتیجه بصیرت‌افزایی نقش برجسته‌ای دارد. علاوه بر تأثیر شناختی و معرفتی که معارف نماز بر نمازگزار دارد؛ اجتماعات عبادی و نمازی نیز عهده دار این مهم در جامعه هستند، به خصوص اینکه در شرایط نماز جمعه آمده است که خطبه دوم را امام جمعه بایستی به بیان مسائل سیاسی و اجتماعی و بصیرت‌افزایی در این حوزه، اختصاص دهد. علاوه بر نماز جمعه، اجتماعات عبادی نیز بستری مناسب برای مطرح شدن مسائل سیاسی و اجتماعی است، شاهد این تأثیر، اینکه در انقلاب اسلامی ایران بسیاری از حرکتها، از مساجد و اجتماعات نماز جماعت شکل گرفته است، امروز نیز در بسیاری از کشورهای اسلامی عمده تجمع‌ها و راهپیمایی‌ها قبل یا بعد نمازهای جمعه شکل می‌گیرد.

نمونه بارز آن راهپیماییهای روز قدس است که در کشورهای اسلامی بعد از آخرین نماز جمعه ماه مبارک رمضان هر سال برگزار میشود

4. دشمن شناسی

نماز، به خصوص نماز جمعه نقش ارزشمندی در معرفی دشمنان اسلام و خنثی نمودن توطئه‌ها و برنامه‌های آنان دارد، بهترین دلیل برای نقش نماز جمعه در رویاروی با دشمنان اسلام و ارزشهای اسلامی جهت‌گیری خصمانه دشمنان اسلام در برابر آیین عبادی – سیاسی نماز جمعه است، بدین ترتیب می‌توان گفت نماز جمعه، نقش بی‌بدیل در سازماندهی گردهمایی‌های سیاسی و تعمیق شعور سیاسی مردم و شناساندن دشمنان و مبارزه علیه اهداف آنها دارد. (مریم هاشمی، مقاله آسیب‌های اجتماعی و سیاسی نماز، ص 1-4)

نتیجه

نماز روح انسان را به میدا هستی بخش مرتبط و متصل میکند و با این ارتباط، روح و جان آدمی را زنده، با نشاط و آرام میسازد و او را برای انجام سایر تکالیف و وظایف فردی و اجتماعی آماده میکند. از این رو میتوان گفت: نماز محرکه سایر اعمال دستورات اسلامی هم است، زیرا کسی که به نماز اهمیت بدهد، به سایر تکالیف هم اهمیت خواهد داد و آنها را با نیت صحیح و خالص به جا آورد خود مانع از انجام زشتیها، خلافتها و گناهان دیگر است و یک نمازگزار واقعی از فحشا و منکرات به دور است و این خاصیت بازدارندگی نماز است که اینها بخشی از آثار و کارکردهای فردی نماز است، البته نماز از حیث آثار و کارکردهای اجتماعی-به اینک از بعد سیاسی، مسلمین سراسر جهان را هر روز به سمت قبله و مردم هر شهر و روستا را در جماعات مساجد، متحد و منسجم میکند و به جمعیت مسلمانان شکوه و عظمت و اقتدار میبخشد و موجب وحدت و انسجام و بصیرت سیاسی و دشمن شناسی و شناخت موقعیت و شناخت حق میگردد.

فهرست منابع

کتاب:

1. قران کریم
2. جوادی املی، عبدالله، 1390، حکمت عبادات، مرکز نشر اسراء، چاپ هفدهم، قم
3. حرّ عاملی، محمد ابن الحسن، 1409ق، تفصیل وسائل الشیعه، تحقیق مؤسسه آل‌البیت، چاپ اول، قم
4. صدوق، محمد بن علی، 1378، عیون اخبار الرضا (علیه السلام)، نشر جهان، تهران
5. طباطبایی، سید محمد حسین، 1417ق، المیزان فی تفسیر القرآن، منشورات جماعة المدرسین فی الحوزة العلمیه، قم
6. قرائتی، محسن، 1371، یکصد و چهارده نکته درباره نماز، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ اول، تهران
7. قرائتی، محسن، 1396، پرتوی از اسرار نماز، موسسه فرهنگی-انتشاراتی ستاد اقامه نماز، چاپ پنجاه و پنج، تهران
8. کلینی، محمد بن یعقوب، 1375ش، الکافی، تصحیح علی‌اکبر غفاری، دارالکتب الاسلامیه، تهران
9. کلباسی، مجتبی، 1390، یکصد و ده پرسش و پاسخ درباره نماز، موسسه فرهنگی-انتشاراتی ستاد اقامه نماز، چاپ هجدهم، تهران

مقالات:

1. کوثری، عباس، پایگاه اطلاع رسانی بلاغ (ره توشه ماه رمضان 1400)، کاری از گروه تولید محتوی معاونت فرهنگی و تبلیغی، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
2. هاشمی، مریم، مقاله آسیب های اجتماعی و سیاسی در ترک نماز

Individual and social effects and functions of prayer

Author: Marzieh Amin al-Islami

Abstract: Prayer is the main pillar of religion and should have the most important place in people's lives. The good life of man is achieved under the shadow of the rule of God's religion, with the blessing of prayer. And prayer is in fact a strong support and an inexhaustible reserve in the struggle that a person has with the devil of his soul and the devils of power, always and in all situations. There is no stronger and more permanent means than prayer for the constant communication of man with God, therefore, considering the importance and goals of prayer, this article, using written sources, describes the effectiveness and efficiency of prayer in the individual and social life of people in the form of It is categorized and expanded. As a result, the individual effects of prayer, which cause spiritual closeness, prevention of sin, forgiveness of sin and its individual efficiency, from two physical aspects (the axis of timing, cleanliness, order, mobility, orientation) and spiritual (elevating the human spirit, giving peace, trusting, thinking in nature, concentration, descent of blessing) has been examined and the social effects of prayer can also be put forward endurance, unity, political awareness and in terms of social function things such as unity and cohesion, political insight, recognition of right and position, enemy recognition have been discussed.